

คนแคระ: การขโมยเสรีภาพภายใต้หน้ากากมนุษย์ธรรม

ก้าวน้ำ พงศ์พิพัฒน์\*

Kaona Pongpipat



วิภาส ศรีทอง. 2555. คนแคระ.

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมมติ.

437 หน้า.

คนแคระ (2555) ผลงานของ วิภาส ศรีทอง ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ของประเทศไทยประจำปี 2555 โดยมีมติเป็นเอกฉันท์ นับเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้หนังสือเล่มนี้กำลังเป็นที่นิยมและเป็นที่พูดถึงในแวดวงนักอ่านและวงวรรณกรรมไทยในปัจจุบัน นวนิยายเล่มนี้เล่าความปรารถนาในใจที่ยากจะให้คำอธิบายของตัวละครเอก ความโดดเดี่ยวอ้างว้าง รวมไปถึงปัญหาต่างๆ ในแต่ละชีวิตของกลุ่มตัวละคร ซึ่งล้วนแต่นำไปสู่การกระทำ

---

\* นักเขียนประจำ Life Section หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์. ติดต่อได้ที่: kaona574@gmail.com

กตซีและลิดรอนนิสรภาพของผู้ที่ต้อยต่ำกว่า เพียงเพื่อสนองความต้องการ เพื่อแก้ไข และเพื่อลบล้างปัญหาส่วนตัว โดยความพยายามเหล่านี้ ทำยที่สุดนำไปสู่จุดจบที่ว่างเปล่าและไร้ความหมายยิ่งกว่าเก่า

นวนิยายเล่มนี้แบ่งออกเป็นสี่ภาค ได้แก่ กรง, มนุษย์หัตถ์, เศษกระดูก และทะเลทราย โดยภาคแรกเปิดเรื่องด้วยการบอกเล่าความปรารถนาที่ยากจะอธิบายของตัวละครเอกที่ชื่อกรีกที่จะ “จับชายสักคนหนึ่งมาขังไว้ในกรง” ผู้เขียนเล่าพื้นหลังชีวิตตัวละครเอกว่าเป็นผู้มีฐานะและการศึกษาดี เป็นเศรษฐีร่ำรวยจากมรดกพ่อ หนึ่งในทรัพย์สินนั้นคือ ตึกร้างกลางทุ่ง ซึ่งต่อมากรีกได้จ้างให้ผู้รับเหมามาซ่อมแซม โดยให้ทำกรงขังแน่นหนาไว้บนชั้นสาม แล้วความปรารถนาที่ดูเหมือนเป็นเพียงแค่อจินตนาการก็เริ่มเป็นรูปเป็นร่างเมื่อเขาได้มาได้พบคนแคระที่อพาร์ทเมนต์ที่เขาเป็นเจ้าของ กรีกเริ่มวางแผนและลงมือลักพาตัวคนแคระมาที่ตึกร้าง ต่อจากนั้น ผู้เขียนเล่าถึงเบื้องหลังของเพื่อนสนิทกรีกที่ชื่อพิซิด ผู้ที่กำลังโศกเศร้าเพราะเพิ่งเสียภรรยาไปด้วยโรคมะเร็ง วันหนึ่งกรีกและนุช ผู้เป็นเพื่อนสนิทอีกคนหนึ่ง เดินทางไปเยี่ยมพิซิดที่คอนโดมิเนียมของเขา นั้นเป็นวันที่พวกเขาสามคนยืนอยู่บนดาดฟ้าแล้วมองเห็นเพลิงไหม้ไม่ห่างจากตึกที่พวกเขาขึ้นอยู่กับ ซึ่งสำหรับกรีกแล้ว “คำคืนของการได้เห็นเพลิงไหม้มีอิทธิพลต่อตัวกรีกอย่างใหญ่หลวงในห้วงเวลาต่อมา คล้ายมันคือจุดพลิกผันให้กรีกเริ่มคิดวางแผนอย่างจริงจัง ความโหยหาเล็กๆ ซุกซ่อนอยู่ในใจเปลือยตัวออก” (วิภาส ศรีทอง, 2555: 50)

หลังจากลักพาตัวคนแคระมาและโน้มน้าวให้คนแคระอยู่ในการคุมขังของเขาโดยพยายามให้ความสะดวกสบาย ในที่สุดกรีกก็ให้คำสัญญาว่าจะปล่อยตัวคนแคระในเวลาอีกไม่เกิน 9 สัปดาห์ หลังจากนั้น กรีกก็ตัดสินใจเชิญพิซิดมาที่ตึกร้าง โดยพิซิดซึ่งเวลานั้น “ไม่ต่างจากเรืออัปปาง” และ “หยุดงานได้ร่วมเดือน และยังไม่ตัดสินใจแน่นอนว่าจะกลับไปทำงานอีก” ทั้งยังเป็นโรคนอนไม่หลับเรื้อรัง ก็ตกลงใจไปที่ตึกร้างกับกรีก เมื่อได้ไปพบกับคนแคระ พิซิดก็ไม่ได้คัดค้าน

เพื่อนเรื่องอาชญากรรมที่อยู่ตรงหน้าแต่กลับนิ่งเฉยซึ่งจะเห็นได้จากเสียงเล่าตอนหนึ่งว่า

พิชิตงงกับสิ่งรอบตัว ทุกอย่างคล้ายอยู่ในบรรยากาศที่จริงจัง กิ่งฝืน หรือไม่ก็เป็นการจัดฉากสุดแสนแนบเนียน เขาไม่แน่ใจ ประหนึ่งถูกสะกดด้วยอิทธิพลของสิ่งที่มองไม่เห็น เขารู้ว่าเรื่องทั้งหมดนี้เลวร้ายไม่ถูกต้อง และใครสักคนควรจะทำอะไรสักอย่าง แต่จนแล้วจนรอด เขาได้แค่เพียงนั่งเบาะไปอย่างเก็บงำ รู้สึกมีนชาพร้อมจะลอยล่องไปสู่ความไม่รู้สึกรู้สึกรู้สึกตัว ซ้ำยังถูกความง่วงงุนเล่นงานหนักหน่วง เขากำลังอยู่ในสถานการณ์อันเคลือบคลุมสับสนซึ่งดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง (วิภาส ศรีทอง, 2555: 102)

หลังจากนั้นสภาพจิตใจและอาการนอนไม่หลับของพิชิตก็ดีขึ้น ด้วยการเพ่งสมาธิไปที่การขยันขันแข็งทำงานบ้าน ช่วยเกริกในตึกร้างอย่างหนักแทบตลอดเวลา ภาคแรกจบลงด้วยคำย้ำเตือนจากคนแคระว่าเขาเชื่อมั่นว่าเกริกจะต้องปล่อยตัวเขาเมื่อถึงกำหนดที่ได้สัญญาไว้

ภาคสองเล่าถึงการเชื้อเชิญนุชผู้กำลังผิดหวังกับคนรักจากไปพร้อมกับงานศิลปะของเธอกำลังล้มเหลวมาพบกับคนแคระที่ตึกร้าง การได้พบคนแคระภายในลูกกรงปลุกความสงสัยและตื่นเต้นในตัวเธอ หลังจากนั้นนุชก็เริ่มงานศิลปะที่เป็นประติมากรรมชิ้นใหม่ที่เป็นลักษณะลูกบาศก์โยเอียง ด้านในกลวง “เหมือนห้องว่างที่ปิดตาย” ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจจากการได้เห็นชายแคระในกรงขัง หลังจากนั้นนุชก็กลับไปตึกร้างอีก แล้วก็เริ่มสนิทกับคนแคระขึ้นเรื่อยๆ เธอคอยไปเยี่ยมเยียน ชื่อของติดไม้ติดมือไปฝากเสมอ ในช่วงนี้นุชกลายเป็นศูนย์กลางของความเป็นไปในบ้าน ในขณะที่เกริกก็ถูกลดบทบาทและต้องออกไปทำธุระเกี่ยวกับกิจการอพาร์ทเมนต์ในเมือง จากนั้นผู้เล่าเรื่องก็เล่าย้อนถึงเหตุการณ์ตอนที่เพื่อนสนิททั้งสามไปเที่ยวทะเลหลังสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้แล้ว

พวกเขาพบฝ่ามือคนเกยติดที่หินชายฝั่ง โดยพวกเขาตัดสินใจใส่ถุงพลาสติกเจาะรูแล้วแช่มันไว้ที่เดิม แต่วันถัดมากลับพบว่าฝ่ามือนั้นได้หายไปอย่างไร้ร่องรอย นั่นเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้พวกเขาสามคนใกล้ชิดกันมากขึ้นเพราะได้กุมความลับนั้นไว้ด้วยกัน และในขณะเดียวกันก็เป็นเหตุการณ์ที่ทำให้พวกเขาได้สัมผัสกับความตายเป็นครั้งแรก

หลังจากนั้น วันครบกำหนดปล่อยตัวคนแคะก็มาถึง คนแคะรู้สึกกระวนกระวาย ตื่นเต้น และกังวลลึกๆ ว่าเกริกจะไม่ทำตามคำสัญญา ในขณะเดียวกันเกริกก็รู้สึกสลดหดหู่ “เขานึกภาพทรงขังอันว่างเปล่าไม่ออก มันเป็นไปได้เลย” (วิภาส ศรีทอง, 2555: 196) เขารู้สึกลังเล ใจหนึ่งก็อยากจะปล่อยคนแคะไปเพราะความสงสาร แต่อีกใจหนึ่ง “เกริกเห็นโลกที่ดีกว่าสำหรับชายในทรงขังและตัวเขาเองแนบสนิทเป็นเอกภาพดั้งเดิมระหว่างพวกเขา กับดินแดนนิรันดรม” (วิภาส ศรีทอง, 2555: 196)

ในคืนงานเลี้ยงฉลองการปล่อยตัวบนดาดฟ้า ทุกอย่างเป็นไปอย่างรื่นเริงเฮฮา ทั้งเกริก พิซิต และคนแคะร่วมดื่มกินกันอย่างสนุกสนาน พอถึงเวลาตีก็เข้าไปในขณะที่ยังพิซิตและคนแคะเริ่มเมา เกริกก็ใช้อุบายแกล้งผสมเหล้าให้คนแคะโดยเจือยาสลบลงไปแล้วพาคนแคะไปคุมขังไว้อีกครั้ง

ภาคสามเล่าถึงความคลุ้มคลั่งและโกรธแค้นของคนแคะหลังจากที่โดนเกริกหลอก ในขณะที่เกริกวางเฉยเยือกเย็นกับความรุนแรงก้าวร้าวและคำด่าที่ถูกต้องโถมใส่ หลังจากที่ย้ายป่วยจากอาการคลุ้มคลั่ง คนแคะก็เริ่มรวบรวมสติ วางตัวสงบ และเริ่มวางแผนหนีอย่างลับๆ โดยแผนการของคนแคะก็คือการแซ่ชวดน้ำในตู้เย็นให้แข็งแล้วเอาไปทุบเศษกระจกในห้องน้ำมาใช้เป็นอาวุธ ในวันที่เกิดเหตุ คนแคะขอร้องให้เกริกพาเขาออกไปเดินเล่นแถวบึงหลังตีก็พร้อมทั้งซ่อนอาวุธไปด้วย คนแคะใช้เศษกระจกปักไปที่ต้นขาของเกริกจนเขาหมดทางสู้ แต่นุชที่มาถึงที่เกิดเหตุพอดี และมุ่งเข้าต่อสู้เหวี่ยงคนแคะกระเด็นไปชนกับกองไม้ ทำให้คนแคะถูกเสาไม้ที่กระดอนลงกับพื้นกระแทกจนหมดสติไป

หลังจากนั้นทั้งกรีกและนุซก็ช่วยกันพยาบาลคนแคะอย่างดี แต่คนแคะก็ได้รับความกระทบกระเทือนจนสูญเสียความจำบางส่วนไป จำได้เพียงนุซคนเดียว สภาพของคนแคะหลังจากนั้นกลายเป็นเหมือนเด็กและเริ่มพรั่นเพื่ออย่างเสียดสี ในระหว่างนี้อาการของพิซิดก็เริ่มกลับมารุุดลง ดังจะเห็นได้จากคำบรรยายที่ว่า “เขานอนกระสับกระส่าย ตื่นบ่อยด้วยความเดือดดาลอันไร้ที่มา กลับได้เพียงสองสามชั่วโมง ฟาก็สว่างแจ้ง เขาลืมตาอย่างหวั่นระทึก หวาดว่าปัญหา นอนไม่หลับเรื่องนี้อาจกำเริบขึ้นอีก” (วิภาส ศรีทอง, 2555: 312) จากนั้น วันหนึ่งที่พิซิดและคนแคะอยู่กันเพียงลำพัง หลังจากพาคนแคะไปเดินเล่นที่บึง พิชิตพยายามปล่อยตัวให้คนแคะได้เดินหนีไปเป็นอิสระ แต่คนแคะกลับไม่หนีไป และเลือกที่จะตามย้อนกลับขึ้นมาเข้าไปอยู่ในกรงขังเหมือนเดิม

หลังจากนั้นไม่นาน กรีกก็บอกนุซว่าเขาตัดสินใจจะปล่อยตัวคนแคะ เขาจัดการเกี่ยวกับกิจการและแบ่งเงินบางส่วนไว้ในบัญชีสำหรับคนแคะ นุซได้ตอบการตัดสินใจจะจากไปของกรีกด้วยอารมณ์โกรธเคืองไม่พอใจ โดยเขอบอกกับกรีกว่าจะปล่อยตัวคนแคะไปทันทีที่งานศิลปะชิ้นใหม่ของเธอเสร็จสมบูรณ์

**ภาคที่สี่** เล่าถึงการเดินทางระหกระเหินไปทั่วประเทศออสเตรเลียของกรีก บางทีก็พักโรงแรม บางทีก็พักแบบล่าบากกางเต็นท์ข้างทาง เป็นการเดินทางเพื่อพยายามลืมอดีตทั้งหมด เขาเดินทางไปยังที่ต่างๆ ชมทิวทัศน์ไปเรื่อยๆ โดยกรีก “เริ่มมองเห็นความหมายของการแรมทางระหกระเหินเพื่อจะได้บ่มเพาะเมล็ดของความทรงจำใหม่ที่ไม่ต่างพร้อย” (วิภาส ศรีทอง, 2555: 397) แต่ไม่นานความสนุกที่ได้เดินทางก็เริ่มลดลง เขา “รู้สึกว่าคุณมีธรรมเนียมของการเดินทางเริ่มจางหาย ความแห้งหนายเพิ่มขึ้นทุกที แต่ก็ยังคงตุ้หรือตุ้หรือพจนต่อไป อีกไกลเท่าไร... ในเมื่อสิ่งที่เขาแสวงหาไม่ได้อยู่ตรงนั้น ไม่ใช่เมืองถัดไปข้างหน้า เขากำลังทำอะไร เสาะค้นหาสถานที่อันเร้นลับที่ไม่มีมนุษย์คนใดเคยเหยียบย่างกระนั้นหรือ... ไร้วีแววคำตอบ อนิจจา! ออสเตรเลียอันกว้างใหญ่มหึมา หากช่างอ้างว้างเสียเหลือเกิน” (วิภาส ศรีทอง, 2555: 385)

แล้วกรีกก็กลับมารู้สึกตื่นเต้นอีกครั้ง เมื่อพบคนแคะอีกคนหนึ่งเดินทางมากับคาราวานแสดงโชว์ ซึ่งการปรากฏตัวของคนแคะคนนี้ดึงดูดเขา มาก แม้เขาพยายามจะไม่ให้จิตใจกระวนกระวาย พยายามหลบเลี่ยง “กับดัก หลุมพรางของอดีต” และ “ปิดล้นชักความทรงจำ” แต่ก็ตัดสินใจออกเดินทางตาม ขบวนการคาราวานไปจนพบที่โรงแรมแห่งหนึ่งในที่สุด หลังจากนั้นเขาก็เดินไปพบ กลุ่มคนในคาราวานรวมถึงคนแคะในผับใกล้ๆ โรงแรม ที่นั่น เขาโดนกลุ่มคนพวก นั้นซึ่งมีชายแคะเป็นแกนนำ รุมหาเรื่องเพราะมีคนเห็นเขาแอบซุ่มมองขบวนรถ ของพวกเขาที่จอดอยู่ที่โรงแรม ห้ายที่สุดกรีกก็โดนกลุ่มคนพวกนั้นรุมแกล้งเอา เหล้าเบียร์รดใส่และรุมทำร้าย

วันต่อมา กรีกออกเดินทางต่อและขับรถมุ่งหน้าด้วยความเร็วอย่าง อึกเหิม ในที่สุดเขาก็ขับไปเจอกับขบวนคาราวานและตัดสินใจขับจี๊ดตามขบวนรถ อย่างบ้ำระห่ำจนทำให้รถของกรีกเสียหลักประสบอุบัติเหตุในที่สุด หลังจากนั้น ไม่นาน กรีกก็ตัดสินใจเดินทางกลับประเทศไทยด้วยสภาพร่างกายบอบช้ำ

เมื่อกลับมาที่ตึกข้าง กรีกสำรวจจรรยาที่ว่างเปล่า แล้วปิดประตูเหล็กและ ลั่นกุญแจขังตัวเองอยู่ในนั้น ไม่นานหนูและคนแคะก็เดินลงมาจากบนตาดฟ้า หนู เดินลงบันไดลงไปในขณะที่คนแคะหยุดมองกรีกก่อนเดินจากไป คนแคะทำท่า หยอกล้อ กระดิกหู แลบลิ้น และเอานิ้วปลิ้นตาให้กรีกดู ทันใดนั้นกรีกก็หยิบ กุญแจและขว้างกุญแจกระเด็นตกไปที่ช่องบันไดอย่างไม่รู้ตัว หลายสิบนาทีผ่านไป ไม่มีใครโผล่มาอีก เรื่องจบด้วยฉากที่กรีกนั่งมองลอดซี่กรงของหน้าต่างไปยัง ทิวทัศน์ภายนอก

สิ่งที่น่าสนใจของนวนิยายเรื่องนี้คือ การใช้ตัวละครแทนกลุ่มคนต่างๆ ใน สังคมร่วมสมัย โดยตัวละครแต่ละตัวไม่ได้เป็นเพียงกลไกในการดำเนินเรื่อง เท่านั้น แต่ยังเปิดกว้างให้คนอ่านสามารถนำไปเชื่อมโยงกับบริบทอื่นๆ เพราะตัว ละครแต่ละตัวล้วนมีความเป็นสากล ยกตัวอย่างกรณีตัวละครเอกที่ผู้เล่าเรื่อง กล่าวถึงภูมิหลังของเขาว่า “กรีกมาจากครอบครัวฐานะร่ำรวย มีเกียรติ เขาเป็นลูก คนเดียว กำพร้ามารดาตั้งแต่วัยเยาว์ กรีกเรียนดีและอยู่ห้องคิงมาตลอด เคย

สอบฟรีเอ็นทรานซ์ช่วงสมัยมัธยมได้อันดับสิบเอ็ดของประเทศ จัดได้ว่าอยู่ในระดับหัวกะทิ” (วิภาส ศรีทอง, 2555: 26) และ “เขามีเงินรวมทั้งทรัพย์สินสมบัติ อันเป็นบุญแจ่มอำนาจ เป็นอิสระโดยไม่ต้องพึ่งใครในการตัดสินใจ แต่เพราะเสรีภาพอันมากล้นนี้กลับรบกวนเขา ปลุกเขาให้เห็นอิสระอันเปลือยเปล่าของตน” (วิภาส ศรีทอง, 2555: 31) จะเห็นได้ว่าเกริกเป็นเสมือนตัวแทนของกลุ่มคนที่มีอำนาจในสังคมผู้มีฐานะและการศึกษาดี และจากความตอนหนึ่งที่ว่า “เกริกนึกไม่ออกว่าความปรารถนาที่แท้จริงที่ชักนำเขาไปสู่การกระทำสุ่มเสี่ยงบ้ำระห่ำคืออะไร นับตั้งแต่เด็กจนเติบโตใหญ่ เขามักตัดสินใจเรื่องสำคัญๆ ในชีวิตด้วยตรรกะอันยากที่ใครอื่นจะทำความเข้าใจได้ การถูกประคบประหงมตามใจจนเหลือ อันเนื่องจากครอบครัวมีฐานะที่มีเพียงบิดาและบุตรชายสืบสกุลคนเดียว คือคำอธิบายหลักในสาเหตุของความหุนหันพลันแล่นของเกริกเสมอมา” (วิภาส ศรีทอง, 2555: 32) จะเห็นได้ว่าการเลี้ยงดูอย่างตามใจเป็นสาเหตุสำคัญของการกระทำอันโหดร้ายของเกริก และในตอนท้ายที่เกริกตัดสินใจไปจากตึกร้าง “หนีห่างจากทุกอย่าง ผลักอดีตออกจากตัว” เขา “หยิบเช็ควางลงบนโต๊ะพร้อมด้วยเงินสดจำนวนหนึ่ง เขาล้วงกระเป๋ากางเกงคลำหาอะไรอยู่สักพัก แต่แล้วก็ยกออก เขาเปิดกระเป๋าสตางค์ คีบบัตรเอทีเอ็มใบใหม่วางบนเช็ค แล้วเขียนรหัสบนเศษกระดาษแนบไว้ข้างๆ” (วิภาส ศรีทอง, 2555: 353) จะเห็นได้ว่าเขาคือตัวแทนของผู้มีอำนาจที่คิดว่าเงินจะสามารถเป็นทางแก้ไขอาชญากรรมอันโหดร้ายที่เขาได้ก่อไว้

ในทางตรงกันข้าม คนแคระเป็นตัวแทนกลุ่มคนที่มีสถานะเป็นรองในสังคม ด้อยทั้งทางร่างกายที่ “มีความผิดปกติในโครงสร้างกระดูกจากสาเหตุทางกรรมพันธุ์” และทางการเงินโดยต้องไปขอชายอีกคนอาศัยเพื่อหางานทำ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความด้อยอำนาจอย่างถึงที่สุดเมื่อเทียบกับเกริกที่เป็นเจ้าของอพาร์ทเมนต์ และสิ่งที่ทำให้หน้าสะเทือนใจขึ้นไปอีกคือความดีและใสซื่อบริสุทธิ์ของผู้ถูกกระทำ ซึ่งเห็นได้ชัดในตอนเกริกพยายามจะหลอกล่อคนแคระให้มาติดกับก่อนจะลักพาตัวไปด้วยการกลั้งท่าของตก “คนแคระเห็นเขากำลังทุลั๊กทุล็กเก็บเอกสารที่กองตกบนพื้นจึงกุกุกจ่อเข้ามาช่วย ก้มเก็บเศษกระดาษและแฟ้มเอกสารใส่กลับเข้าไปในกล่องแต่ลั่นเกินความจุ” และคนแคระก็โดนหลอกซ้ำอีกครั้ง ตอนที่เกริก

สัญญาว่าจะปล่อยตัวเขาเมื่อครบกำหนด แต่กลับเปลี่ยนใจวางยาคนแคะอีกครั้ง ในคืนเลี้ยงฉลองที่จะปล่อยตัวคนแคะ

แม้ในเวลาต่อมา คนแคะจะพยายามต่อสู้และหนีออกจากที่คุมขังเพื่ออิสรภาพ เขาก็ต้องพ่ายแพ้และล้มป่วย โดยสูญเสียความจำบางส่วนจากการล้มกระแทกตอนพยายามต่อสู้หลบหนี และตอนที่เขาได้รับอนุญาตจากพิชิตให้หนีไปเป็นอิสระในตอนท้าย แต่เขาก็กลับเดินย้อนกลับมาที่กรงขังและแสดงลักษณะเหมือนคนที่เสียสติ เห็นได้จากข้อความที่คนแคะทวนซ้ำไปซ้ำมา “ถอนใจให้กับประตู... กริดร้องใส่รูกุญแจ... อย่าต่อแยกกับลูกกรง... เพราะทางลงคือหน้าต่าง...” นี้ทำให้เห็นได้ว่าเป็นจุดสูงสุดของการลิดรอนอิสรภาพ คือการทำร้ายผู้ถูกกระทำจนเสียสติ และถึงขั้นกลัวที่จะมีอิสรภาพอีกต่อไป นอกจากตัวอย่างที่กล่าวไปแล้ว การกตัญญูที่คนแคะต้องรองรับยังตีความเชื่อมโยงกับการกตัญญูรูปแบบอื่นๆ ได้อีก ไม่ว่าจะเป็นมิติเพศ ชนชั้น หรือเชื้อชาติ

นอกจากการเป็นตัวแทนของคนกลุ่มต่างๆ แล้ว ยังมีนักวิจารณ์ที่เสนอการวิเคราะห้ตัวละครในนวนิยายเรื่องนี้ว่าคนแคะ “เป็นตัวละครที่เหยียดหยันโลกกว่าระหว่างความโหยหาเสรีภาพกับความกลัวถูกทอดทิ้งให้โดดเดี่ยว อะไรเป็นสัญชาตญาณพื้นฐานของมนุษย์กันแน่” (รีนฤทัย สัจจพันธ์, 2556: 44) ซึ่งชวนให้คิดต่อไปได้ว่าเป็นไปได้ไหมว่า สัญชาตญาณพื้นฐานของมนุษย์คือการเรียกร้องโหยหาเสรีภาพจริง แต่ความกลัวถูกทอดทิ้งให้โดดเดี่ยวเกิดจากการถูกตัดขาดจากอิสรภาพเสียจนเคยชิน มนุษย์หลายคนจึงเลือกที่จะวิ่งหนีอิสรภาพตั้งที่คนแคะทำในที่สุด

ด้านพิชิต หลังจากสูญเสียภรรยาไป ความโศกเศร้าและสภาพจิตใจที่ย่ำแย่ทำให้เขาพยายามทำงานหนักเพื่อไม่ให้ตัวเองจมอยู่กับความเศร้า อย่างไรก็ตาม เขายังคงนอนไม่หลับมาเป็นเวลานานก่อนที่จะกริกจะชวนไปหาคนแคะที่ตึกร้าง แม้ว่าพิชิตจะไม่ได้มีส่วนช่วยวางแผนเรื่องการลักพาตัว แต่ความนิ่งเฉยต่ออาชญากรรมของเพื่อนก็ทำให้เขาเป็นส่วนหนึ่งของการสมคบคิดไปโดยปริยาย แม้สิ่งที่ได้จากการอยู่ตึกร้างนี้จะไม่ใช่แบบเดียวกับกริก

หลังการรอกอยอันยาวนาน นาที่นั่นเองพิชิตก็เริ่มรู้สึกตัวว่า ความรุ่งงุ่นในใกล้เข้ามาถึงระดับที่เขาจะสามารถหลับลงได้จริงๆ ประตุนักก้อ้งบนกำแพงแน่นหนาได้แก้มออกมาแล้ว ใจของเขาเต้นไม่เป็นสำ เขาสืบเท้าเข้าไปในห้องนอนของกรีกเหยียดแขนทางมือคลำทางในความสลับราง มะงุมมะงาหราไปข้างหน้าที่ละคืบ ใกล้ถึงจุดหมายทุกขณะ เตี้ยงโคลงเคลงไปมาอยู่ตรงหน้าเขาเฝ้า นานเท่าไรแล้วที่ต้องทนทุกข์กับการอดนอน ที่ต้องรับมือกับความอ่อนล้าสุดพรรณนา พิชิตสัมผัสผืนผ้าด้วยอารมณ์สะท้านจากความถวิลหา แล้วทอดร่างลงนอนเหยียดยาว (วิภาส ศรีทอง, 2555: 104)

เห็นได้ชัดว่าการมาอยู่ “ที่นี่” ทำให้พิชิตมีสภาพดีขึ้น โดยจะเห็นได้ว่าที่เขาทำงานหนักมิใช่เพราะต้องการช่วยกรีก แต่เป็นไปเพื่อเยียวยาตัวเอง “พิชิตทำงานโดยมีจุดมุ่งหมาย มิใช่ผลสำเร็จของตัวงาน หากแต่เป็นการทำไปเพื่อให้มีอะไรทำแต่ละวันเท่านั้น” (วิภาส ศรีทอง, 2555: 110) การเป็นส่วนหนึ่งของอาชญากรรมครั้งนี้ทำให้พิชิตพ้นจากความรู้สึกว่างเปล่าซึ่งน่าจะเป็นสาเหตุของอาการนอนไม่หลับเรื้อรัง และเขาเองไม่ปรารถนาที่จะกลับบ้าน เพราะบ้านไม่ใช่ที่ที่เขาารู้สึกเชื่อมต่อกับมันได้สนิทอีกต่อไป “เขาควรจะไปเสียจากที่นี่... แต่ทำไมยอมขยับ พิชิตยืนพิจารณาอยู่หลายนาที กลับบ้านของเขา - เขาคิดอย่างกระวนกระวาย - ‘บ้าน’... ที่นั่นยังมีสิ่งใดหลงเหลืออีกอยู่แล้ว และจะเกิดอะไรขึ้นหากอาการนอนไม่หลับเรื้อรังหวนมาอีกครา” (วิภาส ศรีทอง, 2555: 106)

ฝ่ายนุช ผู้กำลังผิดหวังทั้งจากความรักและงานศิลปะ อีกทั้งยังมีปัญหาทางด้านการเงิน โดย “ระยะหลังเธอจำต้องยืมเงินจากกรีกหลายครั้ง บ่อยจนเข้า กรีกจึงโอนเงินเข้ามาให้ทุกเดือนโดยไม่เคยทวงถาม เธอรู้สึกผิดแต่ก็รับเงินมาอย่างไรทางเลือก ใจนี้ก็อยากกลับไปเขียนภาพ แต่ความคิดกำลังตีบตันจินตนาการถึงจุดอับเฉา เธอไม่เข้าใจว่าทำไมจู่ๆ ถึงก้าวสะดุด ความล้มเหลวจะสะกดความลำพองเสียจนไม่เหลือภาพลวงตาได้อีก” (วิภาส ศรีทอง, 2555:

126) ความรู้สึกแรกที่เกิดเมื่อเธอได้เห็นคนแคระในกรงขังคือตื่นเต้นและสนใจใคร่รู้ “ริมฝีปากซีดของนุชเผยอขึ้นอย่างฉงนฉงายนัยน์ตาวาว ราวท่วมทันด้วยความรู้สึกอย่างหนึ่งขึ้นมาทันใด เธอไม่อาจกลบเกลื่อนความกระตือรือร้นได้อีก คล้ายมีอะไรจุดประกายขึ้นภายใน มีบางอย่างที่น่าเศร้าและชวนขนลุกพองไปพร้อมกัน แต่ความรู้สึกนี้ก็ผ่านไปรวดเร็ว และยังเสริมให้เหตุการณ์แหลมคมขึ้น สีหน้าเรียบเฉยอย่างปิดอารมณ์เมื่อสักครู่ บัดนี้เผยความฉงนฉงายและลังเล” (วิภาส ศรีทอง, 2555: 130-131) และ “ช่วงขณะนั้นเอง นุชก็รู้สึกถึงห้วงเหวอันตราย ล่อลวงใจ มีกระแสความคิดหนึ่งก่อตัวขึ้นและทำให้แก้มเธอผ่าด้วยความละอาย แกมลงโลด ปลายนิ้วสั่นโดยไม่ได้ตั้งใจ ความนึกคิดกึ่งต่อต้านกึ่งสนทนาก็ใคร่สำรวจ ยากจะปฏิเสธว่าภายในตัวเธอบังเกิดแรงเร้าผุดขึ้นจากบรรยากาศฟิลิ่งฟิลล์นี้” (วิภาส ศรีทอง, 2555: 131)

ทว่าในเวลาต่อมา นุชจะแสดงตนเป็นปฏิปักษ์ต่ออาชญากรรมที่เพื่อนก่อ ดังเห็นได้จากบทสนทนาระหว่างเธอกับเกริกที่ว่า “เกริก... นายคิดว่านายเป็นใคร นายชอบที่จะทำตัวเป็นผู้ทรงภูมิ เอาอะไรมารวมโยงกันเสียมั่วไปหมด ทั้งที่นายไม่ได้รู้อะไรจริงๆ เลยสักอย่าง นายคิดว่าตัวเองกำลังทำอะไรอยู่ นายรู้ตัวบ้างไหม นายไม่เคยถูกมันโหมกรบนานี่กรบนานี่บ้างเลยหรือว่ากำลังสวมบทพระเจ้าขึ้นนั่งบัลลังก์บัญชาใครต่อใคร นายเสียสติไปหรือเปล่า คิดว่าตนเองมีความสามารถพิเศษกว่าใครหรืออะไรที่จะหยิบฉวยโลกได้เหนือกว่าคนธรรมดา นายทำราวกับต้องการปลดปล่อยมนุษยชาติ แต่กลับทำตัวเผด็จการเข้าไปกุมชะตากรรมของชายคนหนึ่ง” (วิภาส ศรีทอง, 2555: 143) นอกจากนั้นนุชยังแสดงความเมตตาต่อคนแคระในหลายโอกาส จุดมุ่งหมายแท้จริงที่เธอมาที่นี่ก็เพื่อประโยชน์ต่องานศิลปะของตัวเอง จะเห็นได้จากช่วงแรกที่เธอทำงานประติมากรรมชิ้นใหม่เสร็จ ที่มาของงานก็มาจากการได้พบคนแคระ

เนื้อหาที่เผยจุดประสงค์ของนุชให้ชัดเจนยิ่งขึ้นคือ เมื่อไปที่ตีกร้าง “นุชจดจาะความเป็นไปของที่นี่ลงในสมุดบันทึก นำเทปบันทึกเสียงขนาดจิวติดตัวไปด้วยทุกที่ เธอสังเกตซ์ภาพภายในกรงขัง รอบบริเวณตึก และสิ่งต่างๆ ที่เห็น เธอ

กระทำสิ่งเหล่านี้เพื่อเปิดเผยเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ใจ แยมบทบาทของตนให้ทุกคนได้เห็น รวมทั้งเผยขั้นตอนการทำงานโดยไม่ปิดบังสายตาสอดส่องตรวจตรา [...] เนื่องจากเป็นที่รู้กันว่าเธอกำลังมุ่งมั่นอยู่กับโปรเจกต์ศิลปะชุดใหม่” (วิภาส ศรีทอง, 2555: 149) หลังจากนุชได้ตัดดวงใช้ประโยชน์จากอาชญากรรมของเกริกอย่างเต็มที่ การตั้งตนเป็นปฏิปักษ์ต่อการลิดรอนเสรีภาพของเธอในตอนแรกก็เลือนหายไปอย่างสิ้นเชิง เพราะทำยที่สุดเธอไม่คัดค้านการตัดสินใจของเกริกที่จะปล่อยตัวคนแคะ แม้ส่วนหนึ่งจะเป็นเพราะเรื่องที่เกริกเปลี่ยนใจตามอารมณ์ คิดจะปล่อยก็ปล่อยคนแคะทั้งๆ ที่เขามีสภาพร่างกายจิตใจไม่พร้อม อย่างไรก็ตามเมื่อนุชถอดหน้ากากมนุษย์ธรรมออก เธอได้กล่าวว่า “ฉันจะปล่อยคนแคะทันทีที่งานชิ้นใหม่เสร็จ” (วิภาส ศรีทอง, 2555: 354)

จากที่กล่าวมาข้างต้นทำให้เห็นว่า พิชิตและนุชเป็นตัวแทนของกลุ่มคนในสังคมที่แม้ไม่ได้กระทำความผิด แต่ก็ต้องเจตต่อความผิดที่อยู่ตรงหน้า และนั่นอาจเป็นอาชญากรรมเท่าๆ กันหรือมากกว่าผู้ที่ลงมือกระทำ ยิ่งไปกว่านั้น กรณีของนุชยังเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่วิพากษ์ความหน้าไหว้หลังหลอกอันซับซ้อนของคนบางกลุ่มในสังคมร่วมสมัย ที่ดูเหมือนจะให้ความเมตตาแก่ผู้ถูกกระทำ แต่แท้จริงแล้วก็ใช้ประโยชน์จากคนที่อ่อนแอกว่าหรือมีสถานะเป็นรองเมื่อสบโอกาส

เนื้อหาตอนหนึ่งในหนังสือที่ว่า “เกริกรู้สึกใจหวิว มันน่าสะทอนใจอยู่หรือ คนคนหนึ่งหายไปโดยไม่อินังขังขอบ มันเป็นการสาบสูญที่ถูกลืมโดยสิ้นเชิง ประหนึ่งชายแคะไร้วัดตน ไม่เคยมีอยู่ ไร้ความหมายเยี่ยงเม็ดทราย” (วิภาส ศรีทอง, 2555: 244) เป็นตอนที่กล่าวถึงการที่ไม่มีใครในอพาร์ทเมนต์ที่สงสัยถึงการหายตัวไปของคนแคะแม่แต่คนเดียว ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่ากลุ่มคนในอพาร์ทเมนต์เองก็เป็นตัวแทนของคนในสังคมที่ไม่แยแสต่อความเป็นไปของคนรอบข้างเพราะคอยหมกมุ่นอยู่กับตัวเอง

นอกจากนั้น ฉากหลักในเรื่องคือ ดิกร้างบริเวณชานเมือง ก็เป็นส่วนที่ทำให้ความเป็นสากลของนวนิยายเล่มนี้ปรากฏชัด เพราะแม้ผู้อ่านจะรู้สึกได้ว่าเกิดในประเทศไทย แต่ผู้เล่าเรื่องก็มีได้ระบุเฉพาะเจาะจงว่าเป็นเขตใด จังหวัดใด ดิกร้าง

ที่ตั้งอยู่โดดเด่นอยู่กลางทุ่งแถบชนเมือง จึงให้ความรู้สึกเหมือนอาชญากรรมการกตขีลิตรอนเสรีภาพดังกล่าวดังกล่าวอาจจะเกิดที่ใดในโลกก็ได้ ซึ่งจุดนี้น่าจะเป็นข้อดีอย่างหนึ่งที่จะทำให้ผู้อ่านทุกชาติเข้าถึงได้ง่ายเมื่อนวนิยายถูกแปลไปเป็นภาษาต่างประเทศ

“ความแปลก” ของเนื้อหาอาจจะเป็นหนึ่งในหลายประเด็นที่ทำให้นวนิยายเล่มนี้ได้รับความสนใจ การที่ “จู่ๆ” ตัวละครเอกก็เกิดอาการปรารถนาที่จะจับชายสักคนมาขังไว้ในกรงอย่างไม่อาจอธิบายได้นอกจากจะทำให้ผู้อ่านสนใจติดตามอ่านแล้ว แนวเรื่องดังกล่าวยังเปิดโอกาสให้ผู้เขียนได้อธิบายธรรมชาติและขั้นตอนของการกตขีลิตรอนเสรีภาพระหว่างมนุษย์ ซึ่งเราเห็นรูปแบบอย่างชัดเจนของฝ่ายผู้กระทำอย่างเกริกผู้ร้ายและมีสติปัญญา ผู้เคยเป็นถึงนักศึกษาแพทย์มีความรู้เรื่องการไต่สวนคดี มีวิธีหลอกล่อด้วยคำพูดสุภาพอ่อนโยน มีการใช้จิตวิทยาพยายามล่อลวงให้คนแคระค่อยๆ รู้สึกชินกับการถูกคุมขัง พยายามให้มีความสุขเล็กๆ น้อยๆ แก่คนแคระ โดยหวังว่าจะทำให้การกระทำของเขาเกิดความชอบธรรมระหว่างที่สวมหน้ากากมนุษยธรรม ทั้งยังหลอกล่อให้ทำตัวดีโดยสัญญาว่าจะปลดปล่อยแต่ก็ผิดสัญญาในที่สุด

ประเด็นที่น่าสนใจสำหรับผู้อ่านที่ต้องการไปคิดต่อคือ แรงจูงใจของผู้กระทำการกตขีลิตรอนเสรีภาพเรื่องอื่นๆ ที่อาจจะทำเพื่อเงินหรืออำนาจ ทว่าในเรื่องนี้แรงจูงใจกลับต่างไป ด้วยเนื้อหาที่เต็มไปด้วยการต่อสู้ระหว่างความปรารถนากับความรู้สึกผิดชอบชั่วดี การที่เกริกต้องการสร้างโลกใหม่ที่ตัวเองมีอำนาจควบคุมย่อมเป็นปฏิปักษ์ต่อความไม่ชอบธรรมในอันที่จะลิตรอนเสรีภาพของคนแคระ

ในนวนิยายมีการต่อสู้ระหว่างพลังผลักดันสองข้ออย่างต่อเนื่อง เริ่มต้นตั้งแต่ในย่อหน้าแรกที่มีความตอนหนึ่งว่า “เขาจงนสนทน่ห้กับความหมายและนัยแฝงเร้นของการกระทำ รวมถึงแรงผลักดันแท้จริงภายใน เขาหาคำอธิบายไม่ได้ รู้เพียงว่ามีนคือประสบการณ์ที่ตนไฝ่พานพบ” (วิภาส ศรีทอง, 2555: 25) และเขาก็วางแผนจะจับชายสักคนมาขังในกรงโดยที่เขาบอกตัวเองว่า “ไม่จำเป็นต้องผิดผ่อนเพื่อรอคำอธิบายได้อีก นอกจากเสียเป็นการตอบสนองต่อสัญญาชาตญาณที่

สูงมอในตัวเอง” (วิภาส ศรีทอง, 2555: 26) ซึ่งอำนาจความปรารถนาเหล่านี้ก็ถูกความรู้สึกเรื่องความถูกต้องต่อสู้เช่นกัน ดังจะเห็นได้จากตอนที่เขากำลังจะลงมือลักพาตัวคนแคระที่เขา “พยายามสลัดอารมณ์ความรู้สึกที่ถูกครอบงำ เพื่อเปิดโอกาสสร้างความล้มเหลวให้แก่ตนเอง” (วิภาส ศรีทอง, 2555: 56) และในตอนต่อมาแม้เขาจะสัญญากับคนแคระว่าจะปล่อยตัว เขาก็ต้องการผิดสัญญาเพราะพ่ายแพ้ต่อความต้องการตัวเองในที่สุด “เขานึกภาพทรงขงอันว่างเปล่าไม่ออก มันเป็นไปได้ไม่ได้เลย” (วิภาส ศรีทอง, 2555: 196)

นวนิยายเรื่อง *คนแคระ วาดภาพ "การลิดรอนเสรีภาพ"* ให้ง่ายกลายเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ผ่านองค์ประกอบทางวรรณกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโครงเรื่อง การบรรยายความปรารถนาและปัญหาในใจของตัวละครแต่ละตัว ผ่านฉากท้องเรื่องที่ช่วยสื่อแก่นเรื่องอย่างชัดเจน เมื่อเกริกค้นพบว่าการควบคุมชีวิตคนแคระผ่านการลิดรอนเสรีภาพนั้นเป็นสิ่งที่สร้างความหมายให้แก่ชีวิตของเขาว่าเขาต้องสูญเสียอำนาจในการควบคุมคนแคระไปในที่สุด จุดนั้นเองที่ทำให้เกริกเลือกที่จะจองจำตัวเอง เพราะเขา “นึกภาพทรงขงอันว่างเปล่าไม่ออก” แต่การอยู่ในกรงของเกริกเป็นเพียงการย้ายจากที่จองจำเดิมสู่ที่จองจำใหม่เท่านั้น เพราะเกริกถูกจองจำด้วยความปรารถนาที่จะจองจำคนอื่นมาตั้งแต่ต้น การปล่อยให้คนแคระมีอิสระไม่ได้ย่อมหมายถึงการที่เกริกไม่อาจปล่อยตัวเขาออกจากกรงติดกับตัวเองได้นั่นเอง จึงอาจกล่าวได้ว่าเกริกพยายามขโมยเสรีภาพของผู้อื่นเพื่อชดเชยความขาดไร้เสรีภาพของตนเอง มนุษยธรรมที่เขาอ้างต่อคนแคระจึงเป็นเพียงหน้ากากที่ถูกถลกลอกออก และทำให้เชื่อในที่สุดว่าเขาไม่มีความเมตตาจริงแท้ให้ใครแม้แต่ตนเอง

อย่างไรก็ตาม ผู้อ่านหลายคนอาจรู้สึกว่าการเกิดขึ้นในเรื่อง “เกินจริง” จนไม่อาจนำมาเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันได้ แม้จะเสนอแก่นเรื่องที่มุ่งวิพากษ์สภาพปัญหาต่างๆ ในสังคมร่วมสมัย ความปรารถนาของมนุษย์ที่นับวันจะซับซ้อนมากขึ้นเรื่อยๆ ความไร้ศีลธรรม ไร้สำนึกผิดชอบชั่วดี รวมไปถึงการกดขี่เบียดเบียนกันของมนุษย์ ซึ่งมีอยู่จริงในสังคมเมืองสมัยใหม่ก็ตาม ทว่า เป็นไปได้

หรือไม่ที่ *คนแคระ* คือ “นิทานเปรียบเทียบ” ที่ช่วยสร้างภาพอันชัดเจน ทำให้การกตขีในสังคมปัจจุบันที่พรางตัวอยู่ในรูปแบบต่างๆ ที่เราไม่เคยสังเกตมาก่อน กลายเป็นสิ่งที่ชวนฉุคิดและเข้าใจได้ในที่สุด

### เอกสารอ้างอิง

รีนฤทัย สัจจพันธุ์. 2556. อ่าน “ได้” อ่าน “เป็น” . กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.

วิภาส ศรีทอง. 2555. *คนแคระ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมมติ.